1. Όταν ο εργαζόμενος λαμβάνει σύνταξη δυνάμει της εθνικής μόνο νομοθεσίας, οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 δεν εμποδίζουν την εφαρμογή, ως προς τον εν λόγω εργαζόμενο, του συνόλου της εθνικής μόνο νομοθεσίας, περιλαμβανομένων και των εθνικών αντισωρευτικών κανόνων. Πάντως, αν η εφαρμογή της εθνικής αυτής νομοθεσίας αποδεικνύεται λιγότερο ευνοϊκή για τον εργαζόμενο απ' ό,τι το σύστημα του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου αυτού. Στην τελευταία αυτή περίπτωση εφαρμόζεται η παράγραφος 3 του άρθρου 46, που αποβλέπει στο να περιορίσει τη σώρευση των παροχών που έχουν κτηθεί, κατά τις λεπτομέρειες που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του ίδιου άρθρου, αποκλείοντας τους αντισωρευτικούς κανόνες που προβλέπει η εθνική νομοθεσία.

2. Η πρόωρη σύνταξη που αποκτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και η σύνταξη αναπηρίας που αποκτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους πρέπει να θεωρούνται ως παροχές της ίδιας φύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, σύμφωνα με το οποίο οι ρήτρες περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως που έχουν αποκτηθεί στο ίδιο αυτό κράτος μέλος ή δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους δεν εφαρμόζονται όταν ο δικαιούχος λαμβάνει παροχές της ίδιας φύσεως για αναπηρία, γήρας, θάνατο (συντάξεις) ή επαγγελματική ασθένεια που εκκαθαρίζονται από τους φορείς των διαφόρων εμπλεκομένων κρατών μελών, σύμφωνα ιδίως με τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού αυτού.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

στην υπόθεση 128/88 *

I — Περιστατικά και διαδικασία

Α — *Η διαφορά της κύριας δίκης*

Ο Di Felice (προσφεύγων της κύριας δίκης), ιταλός υπήκοος, απασχολήθηκε στο Βέλγιο ως μη μισθωτός εργαζόμενος από το 1950 μέχρι το 1964. Μολονότι είχε ιταλική σύνταξη αναπηρίας, με αίτηση που υπέβαλε στις 24 Νοεμβρίου 1983 ζήτησε να του χορηγηθεί πρόωρη σύνταξη, μετά τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας του, στις 28 Απριλίου 1984.

Το Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (βελγικό ασφαλιστικό ίδρυμα για μη μισθωτούς εργαζομένους) καθόρισε το ύψος της πρόωρης συντάξεως μη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

μισθωτού εργαζομένου σε 36 568 βελγικά φράγκα (BFR) ετησίως, από 1ης Μαΐου 1984, αλλά αρνήθηκε να καταβάλει το ποσό αυτό κατ' εφαρμογή του άρθρου 30α του βελγικού βασιλικού διατάγματος αριθ. 72 της 10ης Νοεμβρίου 1967.

Ο Di Felice προσέβαλε τότε την άρνηση αυτή ενώπιον του Tribunal de travail των Βρυξελλών. Το Δικαστήριο αυτό αναγνώρισε στον προσφεύγοντα δικαίωμα συντάξεως μη μισθωτού εργαζομένου χωρίς οικογενειακό συντελεστή, που υπολογίστηκε βάσει κλάσματος ανερχομένου σε 16/45 της πλήρους συντάξεως, ήτοι 39 007 BFR ετησίως από 1ης Μαΐου 1984, αφού είχε ληφθεί υπόψη μείωση 25 % (5 % κατ' έτος πρόωρης συνταξιοδοτήσεως πριν από το 65ο έτος της ηλικίας του προσφεύγοντος). Εντούτοις, προτού αποφανθεί επί της πραγματικής εκκαθαρίσεως της συντάξεως αυτής, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής ερωτήματα:

« — η σημερινή σιωπή της βελγικής εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως στον τομέα σωρεύσεως των συντάξεων (εν προκειμένω, της προσωπικής συντάξεως) μη μισθωτού εργαζομένου με άλλες παροχές " ... συντάξεως ή ... κοινωνικής παροχής που εξομοιούται με σύνταξη — εν προκειμένω, ... επιδόματος... αναπηρίας — ... που χορηγούνται δυνάμει αλλοδαπού ... συνταξιοδοτικού συστήματος ... " και η πρακτική που ο αρμόδιος καταβάλλων εθνικός οργανισμός εννοεί να αντλήσει από τη σιωπή αυτή

— αποτελούν ή θα μπορούσαν ή όχι να αποτελέσουν " δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας ", κατά το άρθρο 7, πρώτη παράγραφος, της Συνθήκης, είτε η διάκριση αυτή είναι άμεση ή έμμεση ή ακόμη στηριζόμενη στην ιθαγένεια, με εφαρμογή κριτηρίων τυπικά ουδέτερων, τα οποία όμως, στην πραγματικότητα, καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή να θέτουν σε μειονεκτική μοίρα τους αλλοδαπούς λόγω της υπάρξεως δυσανάλογου εμποδίου·

— εμπίπτουν ή θα μπορούσαν ή όχι να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 52, δεύτερη παράγραφος, και 53 της Συνθήκης, 12, παράγραφοι 1 και 2, και 43, καθώς και του κεφαλαίου III, και ιδίως των άρθρων 44, παράγραφοι 1 και 2, και 46 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας,

— και μήπως, τελικά, η ιταλική σύνταξη αναπηρίας (εν προκειμένω, " ab initio " δεν έχει ακόμη μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος) και η βελγική σύνταξη (— πρόωρης συνταξιοδοτήσεως) μη μισθωτού εργαζομένου πρέπει ή όχι να θεωρηθούν ως " ... παροχές της ίδιας φύσεως ". »

B — *Έγγραφη διαδικασία*

1. Η Διάταξη του Tribunal du travail των Βρυξελλών περιήλθε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 27 Απριλίου 1988.

2. Κατά το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στις 21 Ιουλίου 1988 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Δημήτριο Γκουλούση, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, και στις 27 Ιουλίου 1988 το Institut national d' assurances sociales pour travailleurs indépendants, εκπροσωπούμενο από τον Ludo Paeme, administrateur général.

3. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

II — Η εφαρμοστέα βελγική κανονιστική ρύθμιση

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, η άρνηση του Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants να καταβάλει τη σύνταξη στον Di Felice στηρίζεται στο άρθρο 30α του βελγικού βασιλικού διατάγματος αριθ. 72, της 10ης Νοεμβρίου 1967, το οποίο ορίζει:

« Οι παροχές που αναφέρονται στο παρόν κεφάλαιο ... καταβάλλονται μόνο αν ο δικαιούχος δεν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα και δεν απολαύει παροχής λόγω ασθενείας, αναπηρίας ή ακούσιας ανεργίας κατ' εφαρμογή νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως, βελγικής ή αλλοδαπής ή κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως που έχει εφαρμογή στο προσωπικό οργανισμού δημοσίου διεθνούς δικαίου. »

Εξάλλου, κατά το άρθρο 31 του ίδιου βασιλικού διατάγματος:

« Ο Βασιλεύς καθορίζει, όσον αφορά τις παροχές που αναφέρονται στο παρόν κεφάλαιο:

1) σε ποιο μέτρο μπορούν να σωρεύονται μεταξύ τους·

2) σε ποιο μέτρο μπορούν να σωρεύονται με σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου ή επιζώντων ή εξομοιούμενες με αυτές παροχή, χορηγούμενες δυνάμει συνταξιοδοτικού συστήματος και συστήματος συντάξεως επιζώντων, βελγικού ή αλλοδαπού (ή κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως που έχει εφαρμογή στο προσωπικό οργανισμού δημοσίου διεθνούς δικαίου) ή με παροχή εξομοιούμενη προς αυτές από τον Βασιλέα είτε έναντι του δικαιούχου είτε έναντι των συζύγων. »

Όπως παρατήρησε το εθνικό δικαστήριο, ο καθορισμός αυτός δεν έχει γίνει ακόμη όσον αφορά τους μη μισθωτούς, ενώ έχει γίνει από τις 30 Μαρτίου 1981 όσον αφορά τους μισθωτούς εργαζομένους.

III — Γραπτές παρατηρήσεις

Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Επιτροπή και το Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants.

1. *Επί του ερωτήματος αν το άρθρο 7 της Συνθήκης εμποδίζει την εφαρμογή εθνικής διατάξεως που προβλέπει ότι σύνταξη μη μισθωτού εργαζομένου δεν καταβάλλεται αν ο ενδιαφερόμενος απολαύει συντάξεως αναπηρίας η οποία καταβάλλεται κατ' εφαρμογή νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους*

Όσον αφορά το ερώτημα αυτό, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η απάντηση πρέπει να είναι αρνητική. Κατά τη γνώμη της, από τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου ως προς τη σώρευση των συντάξεων προκύπτει ότι δεν έγινε ποτέ επίκληση του άρθρου 7 της Συνθήκης προκειμένου να αμφισβητηθεί η εφαρμογή εθνικού αντισωρευτικού κανόνα όπως εκείνου για τον οποίο γίνεται λόγος στην απόφαση περί παραπομπής. Υπονοείται ότι αν η

εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας (περιλαμβανομένων και των αντισωρευτικών κανόνων) είναι λιγότερο ευνοϊκή για τον εργαζόμενο από τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, εφαρμόζονται οι τελευταίες αυτές διατάξεις.

Το Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants δεν έλαβε θέση επί του ερωτήματος αυτού.

2. *Επί του ερωτήματος αν η αντισωρευτική εθνική διάταξη που περιγράφεται πιο πάνω εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 52, εδάφιο 2, και 53 της Συνθήκης, 12, παράγραφοι 1 και 2, 43, 44, παράγραφοι 1 και 2, και 46 του κανονισμού 1408/71*

Όσον αφορά το ερώτημα αυτό, η Επιτροπή θεωρεί ότι από τη στιγμή που άρχισε να ισχύει ο κανονισμός 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981 (ΕΕ L 143, σ. 1), οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 επί της εκκαθαρίσεως και του υπολογισμού των συντάξεων εφαρμόζονται επίσης στους μη μισθωτούς εργαζομένους. Από αυτό έπεται ότι η εν λόγω διάταξη, η οποία συνιστά ρήτρα αναστολής κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του κανονισμού αυτού που ανέφερε το εθνικό δικαστήριο.

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η αναφορά στα άρθρα 52 και 53 της Συνθήκης δεν είναι πρόσφορη καθόσον ο κανονισμός 1390/81, ο οποίος επεξέτεινε το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 στους μη μισθωτούς εργαζομένους, βασίζεται στα άρθρα 2, 7, 51 και 235 της Συνθήκης.

Το Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants δεν έλαβε θέση επί του ερωτήματος αυτού.

3. *Επί του ερωτήματος αν η πρόωρη σύνταξη και η σύνταξη αναπηρίας η οποία δεν έχει ακόμη μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος πρέπει να θεωρούνται ως παροχές της ίδιας φύσεως κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71*

Όσον αφορά το ερώτημα αυτό, η Επιτροπή θεωρεί ότι η βελγική πρόωρη σύνταξη, την οποία δικαιούται ο Di Felice ως μη μισθωτός εργαζόμενος, και η ιταλική σύνταξη αναπηρίας η οποία δεν έχει ακόμη μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος είναι παροχές της ίδιας φύσεως κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71. Πράγματι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως πρέπει να θεωρούνται ότι είναι της ίδιας φύσεως όταν το αντικείμενο και ο σκοπός τους, καθώς και η βάση υπολογισμού και οι προϋποθέσεις χορηγήσεώς τους είναι ταυτόσημες (βλέπε, για παράδειγμα, την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1987 στην υπόθεση 197/85, Stefanutti, Συλλογή 1987, σ. 3855). Η προκειμένη υπόθεση αφορά παροχές που και οι δύο αποβλέπουν στο να εξασφαλίσουν τα μέσα συντηρήσεως ενός προσώπου το οποίο για λόγους αναπηρίας ή γήρατος δεν είναι πλέον ικανό προς εργασία, και των οποίων τα αντίστοιχα ποσά καθορίζονται βάσει της ασφαλίσεως και των εισφορών του ιδίου προσώπου (απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1987 στην υπόθεση 37/86, Coenen, Συλλογή 1987, σ. 3589). Από αυτό έπεται ότι η εθνική αντισωρευτική διάταξη δεν έχει εφαρμογή και ότι το ποσό που αναφέρεται στο άρθρο 46, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 είναι το ποσό το οποίο δικαιούται ο εργαζόμενος, κατά το εθνικό δικαστήριο, αν δεν απέλαυε συντάξεως δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους (απόφαση της 2ας Ιουλίου 1981 στις υποθέσεις 116, 117, 119, 120 και 121/80, Celestre, Συλλογή 1981, σ. 1755). Για τον υπολο-

γισμό της σύνταξης πρέπει, εν συνεχεία, να υπολογιστεί το επιμερισμένο ποσό κατ' εφαρμογή της παραγράφου 2 του προαναφερθέντος άρθρου 46 και, τέλος, να γίνει η σύγκριση μεταξύ της « αυτοτελούς » παροχής και της « κοινοτικής » παροχής και να χορηγηθεί η υψηλότερη από τις δύο παροχές.

Το Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants υποστηρίζει ότι οι παροχές για τις οποίες γίνεται λόγος, ήτοι η βελγική πρόωρη σύνταξη, αφενός, και η αλλοδαπή σύνταξη αναπηρίας που δεν έχει ακόμη μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος, αφετέρου, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως παροχές της ίδιας φύσεως για την εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 και, επομένως, οι ρήτρες μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως που προβλέπονται από τη βελγική νομοθεσία σε περίπτωση σωρεύσεως της συντάξεως με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως αντιτάσσονται στον Di Felice, έστω και αν πρόκειται για παροχές κτηθείσες δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους.

J. C. Moitinho de Almeida
εισηγητής δικαστής